

Lännsstyrelsen
Gävleborg

Yttrande

1 (5)

Datum
2024-02-06

Diarienummer
8285-2023

Regeringskansliet
s.sof@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (SOU 2023:40)

Er beteckning: S2023/02794

Sammanfattning

Lännsstyrelsen Gävleborg (fortsättningsvis Lännsstyrelsen) har fått begäran om yttrande över SOU 2023:40 Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Lännsstyrelsens verksamhet påverkas direkt genom vissa förslag och yttrar sig över andra förslag utifrån sin roll som kunskapsmyndighet med uppdrag inom social hållbarhet och tillämpningen av barnets rättigheter.

Lännsstyrelsen ser positivt på att barn stärks som rättighetsbärare genom att de ges förbättrade möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen. Lännsstyrelsen står bakom utredningens förslag att Sverige ska ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande. Förslagen om åtgärder som syftar till att säkerställa barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i svensk lagstiftning ses också som positiva. Detta då klagomål i första hand ska hanteras nationellt. För att barn ska kunna utkräva sina rättigheter krävs också att barn har kunskap om sina rättigheter. De övergripande förslag som lyfts i utredningen som rör tillgänglighet, vägledning och information ses som positiva. Lännsstyrelsen står också bakom förslaget att staten ska bidra till att verksamheter med oberoende barnombud inom civilsamhällesorganisationer etableras i hela landet. Och att det är bra om det sker stegvis och inleds med en försöksverksamhet som utvärderas. Lännsstyrelsen ser även positivt på förslagen kring de uppdrag som berör lännsstyrelserna direkt.

Ratificering av tilläggsprotokollet (avsnitt 6 och 7)

För att förbättra barns möjligheter att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen står Länsstyrelsen bakom utredningens förslag att Sverige ska ratificera det fakultativa och tredje tilläggsprotokollet till barnkonventionen om ett klagomålsförfarande. Åtgärden innebär att barn och deras ombud kan föra fram klagomål till FN:s kommitté för barnets rättigheter om barnets rättigheter enligt barnkonventionen blivit kränkta. Detta efter att nationella rättsmedel först har uttömts. Sverige har tidigare förbundit sig att följa liknande protokoll till andra konventioner om mänskliga rättigheter. Genom att ratificera tilläggsprotokollet stärks även barn som rättighetsbärare.

Länsstyrelsen ser det också som viktigt att barn får kännedom om sin klagorätt genom barnanpassad information samt att de får tillräckligt stöd i klagomålsprocessen när det är aktuellt. På så vis stärks barns faktiska möjligheter att tillvarata sin klagorätt.

Åtgärder som säkerställer barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen (avsnitt 9 och 10)

Länsstyrelsen ser positivt på förslagen om åtgärder som syftar till att säkerställa barns möjligheter att klaga och utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen i svensk lagstiftning. Detta då klagomål i första hand ska hanteras nationellt och ett klagomål enligt tilläggsprotokollet inte ska tas upp till prövning om inte alla nationella rättsmedel först har uttömts.

Länsstyrelsen ser det som särskilt viktigt att barns möjligheter att utkräva sina rättigheter inom socialtjänst och tvångsvård stärks då insatserna är ingripande.

Länsstyrelsen ställer sig bakom de förslag som lyfts fram i utredningen i dessa avsnitt.

- Offentligt biträde förordnas för barn i mål eller ärenden om begränsning av umgänge och hemlighållande av vistelseort enligt LVU
- Offentligt biträde ska förordnas för den som åtgärden avser vid och inför överklagande av beslut om särskilda befogenheter enligt 42§ LVU

- Offentligt biträde förordnas i ett tidigt stadium i en LVU-process
- Barn yngre än 15 år ska ha rätt att själva ansöka om offentligt biträde i de mål och ärenden där offentligt biträde enligt LVU ska förordnas
- I mål och ärenden om placeringsbeslut ska rätt till offentligt biträde finnas även under ärendets handläggning i socialnämnden. Även stärkt rätt vid överklagande av beslut om särskilda befogenheter enligt LVU
- Ett barn under 15 år som tvångsvårdas enligt LPT får rätt att själv initiera en prövning i domstol och det offentliga biträdet blir också barnets ställföreträdare
- Ett barn under 15 år bör höras i domstol, om han eller hon vill det och inte kan antas ta skada av att höras
- Barns rätt till information om beslut och överklagande enligt LPT och LVU förtydligas
- Skyldigheten att ge information på ett sätt som barn förstår ska framgå av LPT, LSS, LVU och socialtjänstlagen
- Placering av ett barn med stöd av socialtjänstlagen måste föregås av ett formellt och överklagbart beslut
- Offentligt biträde i vissa situationer för barn som är föremål för beslut om placering enligt socialtjänstlagen
- Rätt till eget offentligt biträde för barn i vissa situationer i migrationsprocessen och en stärkt ställning för barn som vårdas med stöd av LVU

Länsstyrelsen ser positivt på utredningens förslag att ytterligare utreda möjligheten att barn får en starkare processuell ställning och tilldelas ett eget juridiskt biträde i mål om vårdnad, boende och umgänge. Det ses som särskilt viktigt i de fall där det finns oro för att barnet far illa.

Barns möjligheter att utkräva sina rättigheter – övergripande frågor (avsnitt 11)

Länsstyrelsen ser positivt på ett förstärkt arbete med att offentliga verksamheter görs kända, tillgängliga och anpassade för barn.

Genom att barn och vuxna runt omkring barnet får ökad kännedom om vilka rättigheter barnet har ökar barnets möjligheter att utkräva sina rättigheter.

När det gäller utredningens förslag på hur detta ska gå till ställer sig Länsstyrelsen bakom förslag att de statliga myndigheter som är centrala för att säkerställa barnets rättigheter får ett fördjupat uppdrag att vidta åtgärder för att göra den egna myndighetens verksamhet, eller den verksamhet myndigheten ansvarar för känd tillgänglig och anpassad för barn. Länsstyrelsen ser också positivt på att länsstyrelserna får ett särskilt uppdrag att bistå kommuner och regioner i deras arbete med att göra sina verksamheter kända, tillgängliga och anpassande för barn. Länsstyrelsen vill här påtala vikten av att länsstyrelserna får tillräckliga resurser för det.

Förslaget om att Barnombudsmannen får i uppdrag att bistå berörda myndigheterna ses som positivt. I sammanhanget vill Länsstyrelsen lyfta att det är viktigt att uppdraget till länsstyrelserna kräver en utvecklad samordning med Barnombudsmannen likväl som med Sveriges kommuner och regioner (SKR).

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det behövs en sammanhållen nationell informationsyta där barn och vuxna runt barnet kan ta del av information om vart de kan vända sig med klagomål när barnets rättigheter har kränkts. För att barn ska kunna utkräva sina rättigheter behöver barn och vuxna runt barnet ha kunskap om vilka rättigheter barnet har. Liksom kunskap om hur och vart brister och klagomål kan framföras när barnets rättigheter har kränkts.

Barnrättsbyråer som bedriver verksamhet med oberoende barnombud (avsnitt 12)

Länsstyrelsen ställer sig bakom utredningens bedömning att det finns behov av en aktör som ger stöd till barn med omfattande behov av stöd och som av olika anledningar saknar tillräckligt stöd från vårdnadshavare eller andra vuxna i sin närhet. I utredningen lyfts att staten bör bidra till att etablera barnrättsbyråer som erbjuder verksamhet med oberoende barnombud över hela landet, i varje län. Utredningen bedömer att etablerandet av barnrättsbyråer med oberoende barnombud bör ske stegvis och inledas med en försöksverksamhet. Länsstyrelsen ser detta som positivt liksom förslaget att Socialstyrelsen blir ansvarig myndighet för beslut om

bidraget gällande barnombud och att försöksverksamheten utvärderas i dialog med länsstyrelserna och Barnombudsmannen.

Flera av de barn som kommit till tals i utredningen lyfter att de inte känner till sina rättigheter, att de inte får tillräcklig information i frågor som rör dem själva eller att informationen de får är svårförståelig och inte är anpassad utifrån barnens behov. Flera av barnen lyfter också att de inte blir lyssnade till och inte görs delaktiga i beslut som rör dem själva trots att de har rätt till detta. Länsstyrelsen anser att stödet från ett barnombud kan bidra till att barn får ökad kännedom om sina rättigheter enligt barnkonventionen, och att barnets rättigheter tas på allvar i ökad grad i kontakten med olika myndigheter.

Ett oberoende barnombud kan vara stödperson för de barn som av olika anledningar är i behov av en stödperson utanför sitt sociala nätverk. Det oberoende barnombudet kan förbereda barnet inför möte med socialtjänsten eller andra myndigheter och kan då informera barnet om dess rättigheter. Även under och efter mötet kan barnombudet vara ett stöd. Barnombudet kan reda ut eventuella oklarheter och barnet kan ges möjlighet att ställa frågor efter mötet om behov för det finns för att klargöra vad som sagts och bestämts i mötet. Länsstyrelsen vill också lyfta vikten av att barnombudet verkar för förtroendefulla relationer med de myndigheter som barnet möter så att det inte uppstår några motsättningar som bidrar negativt för barnet i förlängningen. Länsstyrelsen ser det som viktigt att det finns en tydlighet kring barnombudets roll och att samverkan sker med de myndigheter som berörs inför en uppstart av verksamheten. Det behöver finnas en tydlighet kring vilka barn som ska erbjudas kontakt med barnombud och hur barnet ska få kännedom om möjligheten till kontakt med barnombudet. Det oberoende barnombudet kan också vara ett stöd i att barnet får kännedom om sin klagomålsrätt och även i hur barnet ska gå till väga i klagomålsprocessen.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Per Bill med samordnare Annika Jonsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också avdelningschef Åsa Broman och enhetschef Pernilla Bylund medverkat.